



leeromgeving van de toekomst



MU Play & Learn. Foto: Corneel de Wilde

inhoud

- 5** leeromgeving van de toekomst
- 6** online en offline leren
- 8** gebouwen die meebewegen
- 10** haal de praktijk in huis
- 12** de stad als praktijkruimte
- 14** van leerling tot ondernemer
- 16** meedraaien in de maatschappij
- 18** experimenteren op grotere schaal

leeromgeving van de toekomst

Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie wil onderwijsinstellingen en ontwerpers met elkaar verbinden. In het najaar van 2017 initieert het fonds daartoe het onderzoekstraject Leeromgeving van de Toekomst. In dit traject zullen ontwerpers – met ondersteuning van het fonds – samen met scholen werken aan huisvestingsvraagstukken voor toekomstgericht beroepsonderwijs. Het traject vindt plaats in het kader van het programma Onderwijsomgeving. Dit programma wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en maakt deel uit van de Actieagenda Ruimtelijk Ontwerp 2017-2020.

Doel van het onderzoekstraject is om door inzet van ontwerpers de kwaliteit van de onderwijsomgeving te verbeteren en innovaties daadwerkelijk te implementeren. Dat kan niet zonder nauwe samenwerking met het onderwijs. Deze uitgave is gepubliceerd op de gelijknamige conferentie op 15 juni 2017, georganiseerd door het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, het ministerie van OCW en de Inspectie van het Onderwijs. Tijdens de conferentie willen zij onderwijsprofessionals en ontwerpers inspireren en enthousiasmeren om samen binnen het onderzoekstraject Leeromgeving van de Toekomst de volgende stap te zetten.

www.stimuleringsfonds.nl/lvdt

De veranderingen in het onderwijs leiden tot nieuwe vragen over de omgeving waarin het leren plaatsvindt: over het klaslokaal, het schoolgebouw, de locatie van het schoolgebouw in een stad of in een regio, maar ook over de voortschrijdende mogelijkheden van de digitale leeromgeving. Hoe kunnen digitale en de analoge manieren van lesgeven elkaar ondersteunen? Kunnen we de huidige onderwijsgebouwen laten meebewegen met de tijd? En hoe gaan we om met onze bouwvoorraad op het moment dat onderwijs steeds minder op school en steeds meer in de praktijk onderwezen wordt?

Op zoek naar het antwoord op deze vragen, werken onderwijsinstellingen steeds vaker samen met ontwerpers, makers en kunstenaars. In samenwerking met het onderwijsveld kunnen ontwerpers nieuwe visies, werkwijzen of toepassingen introduceren. Het ligt immers in hun aard om te experimenteren en om kennis en methoden uit verschillende bronnen vrijelijk te combineren. Met inspirerende toekomstscenario's en concrete projecten toont deze uitgave verrassende voorbeelden van wat ontwerpers kunnen bijdragen aan actuele vraagstukken in het beroepsonderwijs.

De voorbeelden bieden een overzicht van de verschillende schaalniveaus waarop vernieuwing van de onderwijshuisvesting kan plaatsvinden: van de digitalisering van het klaslokaal tot ruimtelijke strategieën voor samenwerking op regionale schaal. De selectie van projecten is willekeurig tot stand gekomen en belooft geen uitputtend overzicht te bieden van de innovaties in het onderwijs. Hier en daar roepen ze meer vragen op dan antwoorden en maken ze ook de behoefte aan doorontwikkeling zichtbaar.

online en offline leren

Hackathons, virtual reality, MOOCs: de technologie biedt tal van nieuwe mogelijkheden voor het hedendaagse leren. Als we kijken naar de voortschrijdende digitalisering rijst de vraag in hoeverre onderwijs nog afhankelijk is van tijd en plaats. Leren kan overal en op allerlei manieren. Hoe ver gaat de invloed van de techniek op onze leeromgeving? En wat is de ideale balans tussen digitaal en analogoog onderwijs?



MU Play & Learn. Foto: Corneel de Wilde

Pencil vs Pixel

De mogelijkheden voor het klaslokaal van de toekomst zijn eindeloos, maar wat leert nou eigenlijk het best? Hoe virtueel mag het zijn voor een optimaal resultaat? Kunstruimte MU en het SintLucas, een school met creatief-technische opleidingen op vmbo- en mbo-niveau, onderzochten dit met het project Pencil vs.Pixel. Speciaal hiervoor ontwikkelde Studio KNOL samen met virtual reality kunstenaars Sander Veenhof en Luciano Pinna een wel heel bijzonder klaslokaal. In een zwart-witte grid-architectuur, met iedere week een andere set tools, kregen 25 studenten twee maanden lang les. Het begon met totaal analoge lessen, zonder enige vorm van technologie. Het eindigde met een 100% virtuele fase, waarin elke student via een VR-bril zelf een vierkante bouwsteen werd, zwevend door een 3D-replica van het klaslokaal. In alle fases werd de respons van de studenten geanalyseerd, kijkend

Vivian van Gaal, MU

“Het is fantastisch om te zien hoeveel energie er vrijkomt als je samen met kunstenaars, ontwerpers, studenten en docenten de school van de toekomst onderzoekt.”

naar thema's als houding tegenover leren, interactie met elkaar, de student en de ruimte, en lichaamsbewustzijn en -gebruik. “De studenten gingen heel praktisch aan de slag met de mogelijkheden van toekomstige interfaces. Ze leerden om techniek en interactiviteit te combineren en te integreren in de leeromgeving van de toekomst,” vertelt docent Pieter Van Klaveren. Toch tonen de uiteindelijke resultaten dat ook analoge middelen en tactiliteit een plek in het toekomstige klaslokaal verdienen. “Studenten hebben, ook in de steeds digitalere wereld, behoefte aan een huiselijke sfeer. Het moet niet te clean zijn,” aldus Van Klaveren. Het klaslokaal van de toekomst zou dus vooral een ‘mixed reality’ lokaal moeten zijn. Zo’n experimenteel lokaal is er nog niet op het SintLucas, maar de school heeft zich wel door de onderzoeksresultaten laten inspireren bij het ontwerp van hun nieuwe gebouw op Strijp-S.
www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Foto: Institute of Play

Quest to Learn

Quest to Learn, een openbare school in New York, is opgericht door docenten, game-designers en onderwijsexperts. Het curriculum maakt gebruik van educatieve games, zogenaamde “quests of games”, waar leren, kennis delen, feedback en reflectie integraal onderdeel van uitmaken. Studenten krijgen complexe, narratieve uitdagingen in de vorm van ‘quests’ die functioneren als levels in games. Het leren vindt plaats binnen verschillende overlappende contexten: in het formele klaslokaal, tijdens buitenschoolse activiteiten of (online) thuis. Het maakt de school een middelpunt van een netwerk van curriculaire en extracurriculaire leermomenten.
www.instituteofplay.org

Katie Salen Tekinbas
mede-initiatiefnemer Quest to Learn

“Playing with complex dynamic game systematics gives kids new opportunities to learn.”



Foto's: Waag Society

Teacher Maker Camp

Ook leraren moeten onderwezen worden in de nieuwste technologieën. Teacher Maker Camp is een vierdaagse snelkookpan voor de professionalisering van docenten in het makersonderwijs. The Learning Lab, De Balie en Waag Society introduceren hen in de wereld van ‘maker education’ en helpen bij de ontwikkeling van 21e-eeuwse vaardigheden. In het FabLab maken de leraren gebruik van 3D-printers, laser cutters en elektronica om de uitvinder in zichzelf te ontdekken. Maar bovenal ervaren ze hoe het is om uit hun comfort zone te stappen, te experimenteren en weer even leerling te zijn.
www.waag.org/teachermakercamp

gebouwen die meebewegen

Er zijn veel ideeën voor nieuwe manieren van lesgeven in een andere setting, maar hoe doe je dat in de schoolgebouwen die er al zijn? Scholen zijn eigenlijk al verouderd op het moment dat ze opgeleverd worden. En er zijn nog veel oude gebouwen met een klassieke indeling: een lange gang met gesloten lokalen. Die structuur sluit niet aan op het nieuwe leren. Wat kun je doen om de huidige huisvesting toch te laten meebewegen met de tijd?



Foto: Kristina Andersen en Skafta Aymo-Boot

Je eigen gang gaan

Hoe maak je een bestaand gebouw van steen en staal flexibel? Interactieontwerper Kristina Andersen en architect Skafta Aymo-Boot gingen met leerlingen van het Vathorst College in Amersfoort en het Hout- en Meubileringscollege (HMC) in Amsterdam op zoek naar een oplossing. In een intensieve reeks workshops werkten de leerlingen samen aan het ontwerp van fysieke ‘units of change’, op basis van hun eigen wensen. Die bleken veel minder hightech dan gedacht. “De leerlingen waren vooral op zoek naar een plek om hun eigen gang te gaan: hoekjes om rustig in te werken, te overleggen of projecten te kunnen presenteren,” aldus Andersen. Vanaf dat moment werd het een ontwerpend onderzoek naar verplaatsbare mini-studiootjes, groter dan meubels, kleiner dan het gebouw, geschikt voor verschillende werkvormen. Het proces ging volgens het principe ‘ontwerpen door te doen’: al knippend, vouwend en snijdend uitvinden wat werkt. Om het behaapbaar te

Kristina Andersen, interactieontwerper
“Wij dachten in eerste instantie aan de nieuwste hightech apparatuur, maar leerlingen wilden vooral een plek om zich af te zonderen.”

maken, maar ook om leerlingen uit te dagen om ‘het onmogelijke’ vorm te geven, werkten ze met ongewone materialen aan maquettes. Het begon met snoep op een schaal van 1:100, dat werd opgeschaald naar luciferdoosjes – mét maquettepoppetjes voor de menselijke maat. Pas daarna volgden prototypes van karton op ware grootte, waarvan er uiteindelijk een aantal zijn uitgevoerd in hout om uit te testen in de scholen zelf. Het proces en de resultaten waren te zien op de Dutch Design Week 2016. Andersen: “Uiteindelijk gaat het ons niet om de geproduceerde units, maar om het ontwikkelen van een methode waarmee scholen hun eigen units kunnen ontwerpen. Zowel het maakproces als de units zelf scheppen ruimte voor creativiteit, iets wat vaak ondergesneeuwd raakt op de middelbare school.”
www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs

Kristina Andersen, interactieontwerper
“Uiteindelijk gaat het ons niet om de feitelijke oplevering maar om het ontwikkelen van een methode waarmee scholen hun eigen units kunnen ontwerpen.”



Foto s: raumlaborberlin

Schule selber bauen

Hoe kun je je eigen school verbeteren? In Berlijn gingen de ontwerpers van raumlaborberlin aan de slag met de leerlingen van de Friedensburg-Oberschule. In gezamenlijke brainstormsessies bleek er behoefte te zijn aan meer hang- en zitplekken en aan een eetkraam op het schoolplein. In workshops leerden ze een ontwerp tekenen en omgaan met gereedschap en materialen. Het leidde tot compleet zelfgebouwde meubels, die het schoolgebouw minder statisch maken. Zo is er een serie houten zitelementen die afhankelijk van de plek en het gebruik met elkaar kunnen worden verbonden, maar die ook als losse stoelen kunnen functioneren. De eetkraam is er ook gekomen en brengt inmiddels meer leven in de brouwerij. Deze verrijdbare kraam werd van de grond af aan op het schoolplein opgebouwd en wordt beheerd door de leerlingen zelf.
www.raumlabor.net/schule-selber-bauen

haal de praktijk in huis

Hybride leeromgevingen zijn bedoeld om de kloof tussen theorie en praktijk te dichten en het onderwijs dichterbij de beroepspraktijk te brengen. Dat vraagt alleen wel om een nieuwe ruimtelijke invulling. Hoe kunnen het ontwerp en de locatie van een school zorgen voor meer verbinding met het bedrijfsleven? Hoe haal je als school de praktijk in huis?



De Ambachtsschool Revisited

Het ambacht mag de laatste jaren in creatieve kringen steeds meer in de schijnwerpers staan, voor een grotere toestroom naar het ambachtsonderwijs heeft dat niet gezorgd. Met het project Ambachtsschool Revisited laten Susanne Pietsch, Eireen Schreurs, Sereh Mandias en Dolf Broekhuizen zien hoe je het ambachtelijke beroepsonderwijs aantrekkelijker zou kunnen maken. “Een groot probleem van veel mbo-scholen voor makers is dat ze moeite hebben leerlingen te vinden,” zegt Eireen Schreurs van SUBoffice architecten. “Het slechte imago speelt ze parten. De scholen liggen vaak heel geïsoleerd buiten de stad en missen de verbinding met de maatschappij. De gebouwen waar ze in zitten, spelen daar een rol in. Het zijn vaak grote, naar binnen gerichte kantoorachtige gebouwen. Wij zijn in het buitenland op zoek gegaan naar goede voorbeelden van hoe het anders kan.” Ze verzamelden best practices uit heel Europa – niet alleen scholen maar ook kenniscentra en gildehuizen. Zoals een succesvolle tentoonstellingsruimte in het Oostenrijkse Bregenzerwald voor vaklieden uit de buurt, die een aantrekkelijk nieuw plein in het hart van het dorp

Eireen Schreurs, architect

“Schoolgebouwen zijn vaak vrij geïsoleerd - letterlijk en figuurlijk.”

heeft gevormd. Of een school voor hout- en staalbewerking in het Zwitserse Gordola, die zich op een fabrieksterrein heeft gevestigd met een open kantine, waar werklieden en scholieren samen lunchen. Van alle ideeën die het ontwerpend onderzoek opleverde, werkte het team drie casussen uit voor herontwikkelingslocaties. Eén daarvan is de Betonschool op het terrein van de ENCI in Maastricht. Op de plek waar mergel wordt gewonnen uit de Pietersberg zou je heel goed de klik kunnen maken tussen onderwijs, onderzoek en industrie. Schreurs: “We laten zien hoe mbo’s zich met een specifiek gebouw op een slim gekozen locatie meer kunnen verbinden met de praktijk. En ook hoe ze die mooie makerscultuur zichtbaarder kunnen maken.” www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Foto: Thomas van Oorschot

School voor de Toekomst

Het Koning Willem I College is een roc voor mbo-onderwijs in 's-Hertogenbosch. Hier worden studenten voorbereid op de nieuwe, flexibele wereld waarin leren en werken elkaar steeds sneller afwisselen. Dat gebeurt onder andere in School voor de Toekomst: een hybride leeromgeving, ontworpen in samenwerking met het bedrijfsleven, waar studenten van diverse opleidingen van het college werken en leren. Zij voeren hier alle cateringwerkzaamheden uit, beheren de faciliteiten, organiseren evenementen en dragen gastvrijheid uit. Deze praktische benadering van het onderwijsprogramma is voor de studenten een mooie uitdaging. Betrokken bedrijven ervaren de samenwerking met deze vorm van onderwijs als een verademing. www.kwlc.nl/school-voor-de-toekomst



Foto: Gilde Opleidingen

@PUUR

Om aanstormende kappers en schoonheidsspecialisten te laten ervaren wat het vak inhoudt, heeft Gilde Opleidingen in een van hun locaties in Venlo een salon geopend met alles erop en eraan. De naam: @PUUR - jouw mooiste jij. De salon wordt gerund door studenten Wellness & Beauty onder begeleiding van docenten. De salon heeft een eigen entree, een eigen uitstraling en echte klanten. “We willen onze studenten niet alleen tijdens stages, maar ook op school meegeven wat ze straks zullen ervaren als ze aan het werk zijn. Het gevoel van gastvrijheid, maar ook aandacht voor commerciële vaardigheden,” aldus instructeur Elise Wittebol. www.gildeopleidingen.nl/informatie/puur

Henk Oosterling, oprichter Vakmanstad
“Opleidingen aan te laten sluiten bij de toekomstige banenmarkt, vereist een vakmanschap dat heel anders is dan dat van vijftig jaar geleden. Duurzaamheid zal de kern zijn.”

de stad als praktijkruimte

Je kunt de praktijk in huis halen, maar je kunt er ook naartoe. Door tijdelijke leer/werkplekken in de stad vorm te geven ontstaat een flexibel systeem op maat, dat snel kan reageren op de hoge dynamiek van de economie, de maatschappij en het beroepsonderwijs. Wat zijn de mogelijkheden voor zo'n flexibele huisvestingsstrategie waarin onderwijs een meer integraal onderdeel wordt van de stad?



FLEX TEST ROC

In de jaren 90 zijn grote onderwijsgebouwen bijna allemaal verplaatst van de binnenstad naar de rand van de stad. Architecten Dingeman Deijs en Marco Broekman vonden weer ruimte in de stad voor de vakmensen van de toekomst, niet ter vervanging, maar ter aanvulling op de klas-sieke lesgebouwen. Hun onderzoek FLEX TEST ROC startte met een uitgebreide analyse van de situatie. Daarbij keken ze niet alleen naar de schoolgebouwen zelf, maar ook naar de directe omgeving en zoomden nog verder uit, naar het eco-systeem van heel Amsterdam. “Een roc-directeur vertelde dat ze iedere vakantie aan het verbouwen waren,” zegt Deijs. “Maar er zijn genoeg bestaande gebouwen in de stad waar je, kleine flexibele leer-werkplekken kunt inrichten om de beroepspraktijk na te bootsen.” In hun voorstel leggen Deijs en Broekman verbindingen met plekken in de binnenstad: winkels, bedrijven, broedplaatsen of openbare gebouwen – bovenop het echte werk, middenin de

Marco Broekman, architect

“We willen de gemeente Amsterdam ervan overtuigen dat in alle nieuwbouwplannen ruimte wordt gereserveerd voor een hybride leerwerkplek.”

maatschappij. Geïnspireerd door goede voorbeelden, zoals de Kappersschool in Amersfoort en de Jean School in de Amsterdamse Hallen, ontwikkelden ze een aantal prototypes voor hybride leerwerkplekken op locatie. Een mbo-hoek op de werkvloer in de HEMA bijvoorbeeld, timesharing in de grote zaal van Carré, een Fab Lab in de bibliotheek, of zelfs een leerplek in een rondvaartboot. Samen met de studenten van het Hout- en Meubileringscollege werden 12 prototypes uitgewerkt tot een interieurontwerp. De eerste resultaten waren in oktober 2016 al te zien op de Dutch Design Week; inmiddels ligt er een boek met de conclusies van het project. In de loop van dit jaar willen ze twee prototypes in de praktijk gaan testen. Broekman: “We zijn nog op zoek naar scholen die mee willen doen.”

www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Dance Music & Events Lab

The School of House (TSOH) en het ROC van Amsterdam ontwikkelen in het Dance Event Lab samen nieuwe vormen van onderwijs voor de dance- en festival industrie. Zo is er de Summerschool of House, een samenwerking met het festival Mysteryland, waar studenten in drie weken alles over creatie, productie, marketing en decors van een dance event leren. Daarnaast is het Dance, Music & Events Examenjaar ontwikkeld, een specialistisch jaar gericht op de skills die nodig zijn voor het werken in de dance-industrie. Het onderwijs vindt plaats bij ID&T's Nachtlab, de A'DAM Toren en tijdens fieldtrips bij clubs en festivals. In beide vormen van onderwijs verzorgen professionals uit de dance-industrie een groot gedeelte van de lessen.

www.schoolofhouse.nl



Foto: Maarten Noordijk



Foto: Melody Liefink

Jean School

In 2012 openden in Amsterdam de deuren van de eerste en enige Jean School ter wereld. Het ROC van Amsterdam & ROC van Flevoland en House of Denim bundelden hun krachten en ontwikkelden deze gespecialiseerde vakschool waar studenten worden opgeleid tot denim developer. Studenten leren en werken onder andere in Denim City in de Hallen in Amsterdam. Het curriculum is ontwikkeld in nauwe samenwerking met partners als HTNK fashion recruitment & consultancy en diverse bekende jeansmerken. Studenten staan hier middenin de modepraktijk en voeren regelmatig opdrachten uit voor merken als G-Star Raw, Tommy Hilfiger, Kuyichi en Pepe Jeans.

www.jeanschool.com

Ronald Wilcke, ROC van Amsterdam & ROC van Flevoland

“We moeten af van het idee om zelf alle infrastructuur in huis te hebben.”

van leerling tot ondernemer

De creatieve sector loopt voorop wat betreft nieuwe vormen van werk en ondernemerschap. Creatieven zoals grafisch ontwerpers, game ontwikkelaars en product designers verkiezen flexibiliteit boven een baan en werken in wisselende multidisciplinaire projectteams samen met andere professionals. Met hun eigen verhaal, skillset en netwerk verdienen zij hun inkomen bij elkaar. Ondernemen is typisch iets wat je al doende leert. Maar hoe doe je dat? En waar?



Ruimte voor Creatief Vakmanschap

Met een creatief mbo-4 diploma op zak kun je al van alles, maar hoe vind je vervolgens je weg? Hoe kom je aan opdrachten als je portfolio nog maar één kantje telt? En hoe ontwikkel je je verder als je het niet ziet zitten om door te leren op het hbo? Speciaal voor doeners die graag doorleren buiten de schoolbanken om, zijn het Stimuleringsfonds en het Practoraat Creatief Vakmanschap van het ROC van Amsterdam een ontwerpend onderzoek begonnen. 'Ruimte voor Creatief Vakmanschap' is bedoeld om het gat na het mbo te dichten. Via een open oproep van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie hebben zes ontwerpers uit verschillende disciplines zich aan het onderzoekstraject verbonden. Samen met onderwijsprofessionals, strategen en alumni van MBO College Zuid, het Hout- en Meubileringscollege en het Mediacollege Amsterdam werken zij aan een nieuw onderwijsmodel voor creatief vakmanschap op hoger onderwijs niveau 5. "We zoeken nog naar de juiste benamingen, want het wordt iets totaal anders dan de institutionele opleidingsvormen

Vera de Jong, Urban Connectors

"Het wordt in ieder geval geen model met docenten en leerlingen, we gaan uit van peer-learning."

die er nu zijn," zegt projectleider Vera de Jong. "Een soort lerende community van ondernemende makers." Inmiddels heeft het programma al een naam en een website: sQuare. Alumni van het mbo kunnen zichzelf hier een leven lang doorontwikkelen tot nog betere professionals, die flexibel inspelen op kansen in het toekomstige werkveld. Tegelijkertijd biedt sQuare new creatives de mogelijkheid om zich bij opdrachtgevers te profileren. Vanaf september kan de eerste lichte alumni zich al aanmelden voor een selectieprocedure om als 'early birds' mee te werken aan de volgende stap.

www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Ken Robinson, onderwijsdeskundige en auteur 'The Element'

"You can't just give someone a creativity injection. You have to create an environment for curiosity to get the best out of them."



Made In 4Havens

Made In 4Havens Coöperatie U.A. beheert en faciliteert studio- en productieruimte, materieel en personeel voor de maakindustrie in 4Havens Rotterdam. Made In 4Havens wordt gevormd door een multidisciplinair team met expertise in vastgoed, productontwikkeling en sociaal en duurzaam ondernemen. Productontwerpers, designers en makers kunnen als member gebruik maken van de netwerk- en productiefaciliteiten van het Fair Design Plein. In een oud industrieel gebouw zijn ateliers en werkplaatsen ingericht voor lokale makers. Bewoners uit de omliggende wijken met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen hier ook aan de slag bij de productie van design.

www.madein4havens.nl



No School

Creatieve vakscholen Cibap en SintLucas bundelen hun krachten in het initiatief No School. No School onderzoekt, experimenteert en creëert ruimte om samen met de creatieve industrie nieuwe en onderscheidende leerroutes te initiëren, met als doel het creatieve vakonderwijs in Nederland toekomstbestendig te maken. Het huidige onderwijsbestel biedt niet altijd de ruimte die nodig is om te focussen op de toekomst. Daarom begeeft NoSchool zich buiten de gebaande paden. No School is een initiatief in ontwikkeling. De stip op de horizon is er, de route er naartoe zal onderweg worden bepaald.

www.noschool.nl

meedraaien in de maatschappij

In de retail, sociale hulpverlening of juridische hulpverlening kunnen mbo-leerlingen met jonge en frisse energie een maatschappelijke bijdrage leveren. Met hun hands-on mentaliteit leggen zij makkelijk contact. Ze vinden aansluiting bij de doelgroep door in de praktijk met ze te werken, in plaats van op een afstandje voor ze te bedenken hoe het beter kan. Hoe kan het klassikale lesmodel aangevuld worden met praktijkgericht onderwijs buiten de school?



Buurtwinkel als Banenmotor

Waar vroeger de bakker, de groenteboer, de kruidenier en de ijzerwarenhandel zaten, staan steeds meer etalages leeg. Arjan de Nooijer, Ernst Haagsman en Sander Gelinck lanceerden een plan om leegstaande buurtwinkels nieuw leven in te blazen met een dienstenaanbod en onderwijsfunctie in één. Met de Buurtwinkel als Banenmotor krijgt niet alleen de wijk, maar ook het beroepsonderwijs een boost. Ze wonnen er in 2015 de prijsvraag ‘Werk aan de Winkel’ mee, van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. “Op veel mbo’s worden praktijksituaties vooral binnen de muren van de school gesimuleerd,” zegt Arjan de Nooijer. “Waarom zou je die niet in het echt laten plaatsvinden, met echte klanten die ook echt op je zitten te wachten?” In hun plan worden oude winkels kleine banenmotortjes, waarin leerlingen onder begeleiding van opleiders en gevestigde ondernemers de kneepjes van het vak leren. De tekeningen laten zien dat de lege winkelpanden met wat slimme ingrepen kunnen worden heringericht, met een dienstenaanbod dat is afgestemd op de wijk. Een fitnesscentrum voor ouderen bijvoorbeeld, waar studenten ‘Zorg en Welzijn’ of ‘Sport

Arjan de Nooijer, dNArchitectuur
“Het gaat hier niet om goedkope handjes, maar om goed onderwijs.”

en Bewegen’ ter plekke uitvoeren wat ze leren. De Nooijer: “Dat is niet alleen leuker en leerzamer voor de leerlingen, maar ook heel aantrekkelijk voor de ouderen in de wijk. Die vinden in deze gym ruimschoots ondersteuning en service, in plaats van te moeten zoeken naar die ene medewerker op de vloer.” Terwijl studenten zo op een inspirerende manier praktijkervaring opdoen, wordt de winkelstrip weer een aantrekkelijke ontmoetingsplek. Inmiddels wordt gewerkt aan de implementatie van het plan op het Herderplein in Utrecht. De Banenmotor is nog op zoek naar een mbo-instelling in Utrecht die mee wil doen.
www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Foto: www.renevanderhulst.nl. Art Direction: Petra Janssen, Studio Boot

Social label

Social label ontwerpt arbeid. Dit initiatief van Studio Boot en C-mone brengt mensen met afstand tot de arbeidsmarkt en topontwerpers samen. Dat leidt tot een waardevol leerproces waaruit niet alleen veel vakmanschap maar ook bijzondere designproducten voortkomen. In samenwerking met ontwerpers en begeleiders van werkplaatsen werken bijvoorbeeld dropouts aan een bijzondere productlijn. Zo kunnen ook jonge mensen die langs de zijlijn dreigen te komen staan via design weer aanhaken en hun talent ontwikkelen. Als je iets moois maakt en dat kunt tonen, zorgt dat voor arbeidstrots en een extra stimulans om door te gaan. Zo werken ontwerpers, werkplaatsen, zorg, scholen en ondernemers samen aan een mensgerichte maakeconomie.
www.sociallabel.nl



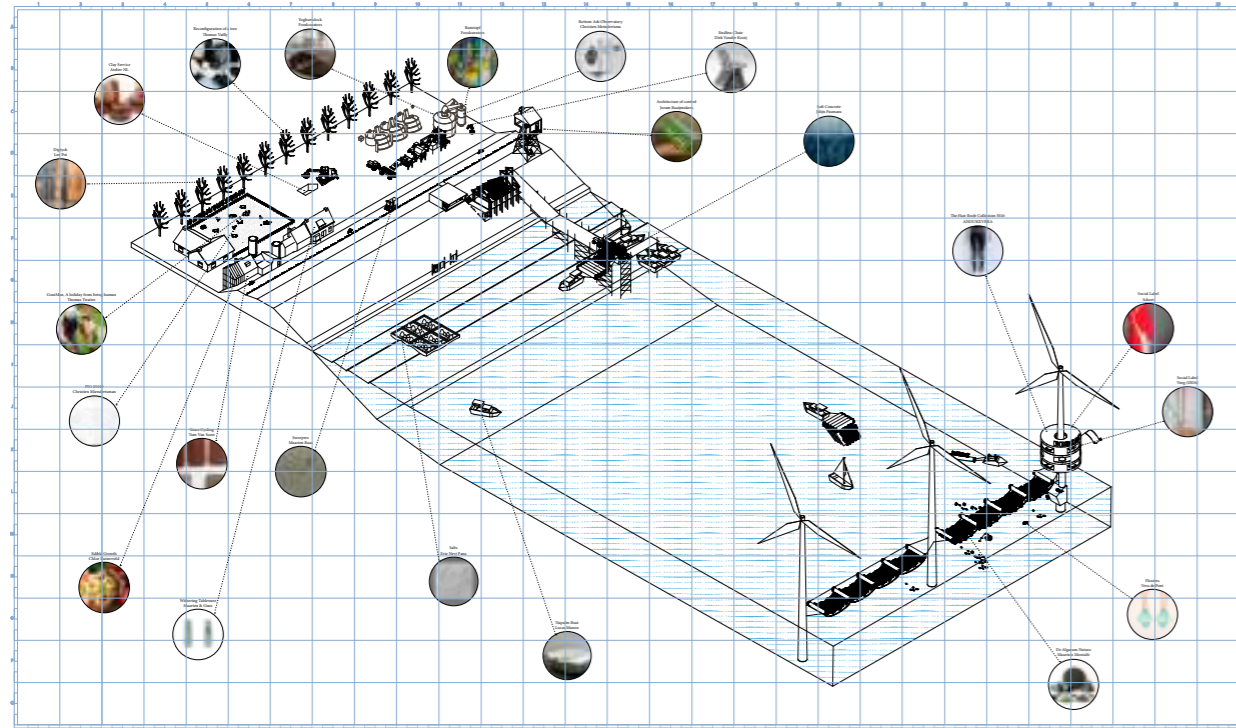
Studio Moio

Studio Moio toont de creatieve en innovatieve kracht van jongeren die worstelen met het huidige onderwijs. Jongeren die van school zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen, jongeren van wie de verwachtingen vanuit het huidige onderwijs niet al te hoog zijn. Studio Moio daagt hen uit om hun vaardigheden in te zetten bij maatschappelijke opgaven. Van eenzame ouderen, vitaliteitsvraagstukken, de afvalbergproblematiek tot het voorkomen van schooluitval; van een verfrissende blik op de decentralisatie van de jeugdzorg tot een inspirerend plan op het gebied van nieuwe economie. De talenten en interesses van de jongeren zijn leidend, actuele maatschappelijke uitdagingen vormen het curriculum.
www.studiomoio.nl

Thieu Besselink, The Learning Lab
“De school is geen voorbereiding op de samenleving, maar de school is de samenleving.”

experimenteren op grotere schaal

Als je nog wat verder uitzoomt, kun je de hele regio betrekken bij het nieuwe onderwijs. Hoe meer participanten, hoe meer kruisbestuiving, en dat maakt de arbeidsmarkt er alleen maar interessanter op. Wanneer er ook nog ruimte is voor experimenteel onderzoek, kan dat de innovatiekracht van regio's een sterke impuls geven. Hoe kunnen we de regionale samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven stimuleren?



Werkplaats Centraal

Studio Makkink & Bey keek samen met onderzoeker Dirk Osinga naar de mogelijkheden van de werkplaats in de breedste zin van het woord. “De werkplaats, waar je al doende je beroep leert en volop experimenteert en kennis uitwisselt, is de interessantste plek op school,” zegt Dirk Osinga. “Met Werkplaats Centraal stellen wij voor het onderwijs veel meer vanuit die plek te organiseren.” Het team ontwikkelde zeven speculatieve modellen, waarin ze de school bijvoorbeeld beschouwen als warenhuis, als fabriek, als transport terminal of als digitale werkplaats. Het zijn allemaal nieuwe leer/werkplekken waar veel meer mensen en disciplines samenkomen dan in de huidige werkplaatsen. Een van de cases is de Seaweed School. In deze drijvende zeewierfabriek worden allerhande producten van zeewier gemaakt: voedsel, biodiesel, bouw materiaal etc. De onderzoekers schetsen een scenario waarin heel veel verschillende beroepen hier op hun plek zijn. Van technici om het machinepark te bouwen tot kappers om het zeewier te wassen, knippen en drogen, bakkers die recepturen bedenken en lasers die de halffabricaten aan elkaar smeden. “Door

Dirk Osinga, doJob & Universiteit Hasselt
“Wat nu een utopie lijkt, kan in de toekomst realiteit worden.”

verschillende beroepen aan het productieproces te koppelen ontstaat verdieping en een veel breder vakmanschap,” aldus Jurgen Bey. “Bovendien geven de nieuwe productieprocessen en producten aanleiding om nieuwe beroepen en zelfs nieuwe landschappen te ontwikkelen.” Het klinkt allemaal misschien wat futuristisch, maar om te laten zien hoe het zou kunnen werken wil het team samen met mbo-studenten een proefopstelling maken in een loods bij Studio Makkink & Bey. Door studenten uit verschillende studierichtingen hier samen te laten werken, kunnen ze hun competenties ook toepassen in een andere context en hun blik naar buiten richten. Osinga: “Het zou fantastisch zijn als die zeewierschool er echt komt.”
www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs



Groene Kennispoort Twente

Groene Kennispoort Twente is een netwerk voor het realiseren van projecten in het buitengebied van Twente. Dit samenwerkingsverband tussen de Groene Metropool Twente, de provincie Overijssel en acht onderwijsinstellingen laat studenten van verschillende studierichtingen en niveaus samenwerken aan concrete opdrachten uit de regio. Studenten krijgen de kans te leren in de praktijk door te werken aan echte regionale opgaven, met name gericht op agro&food en duurzaamheid. Zo krijgen overheden, maatschappelijke organisaties, bewoners en ondernemers uit de regio frisse ideeën en oplossingen aangereikt en bouwt het netwerk gezamenlijk aan de toekomst van de regio.

www.groenekennispoort.nl

Dagmar Makkink, manager Groene Kennispoort Twente

“Het gaat altijd om een reële vraag die geformuleerd is door samenwerkende partijen uit een netwerk.”



De Duurzaamheidsfabriek

In de Duurzaamheidsfabriek bundelen bedrijfsleven, onderwijs en overheden de krachten om innovaties te bevorderen, onderwijs en bedrijfsleven met elkaar te verbinden en een leven lang leren vorm te geven. De Duurzaamheidsfabriek richt zich op duurzame technologie met een focus op maritieme technologie en de energietransitie. Met Fieldlab fungeert de Duurzaamheidsfabriek als verbinder van innovatieve productietechnologie gericht op de maakindustrie, metrologie en regionale economie. Door deze verbinding en faciliteiten kunnen producten en nieuwe productieprocessen ontwikkeld en getest worden en wordt onderwijs gegeven aansluitend op de behoeften van de markt.

www.duurzaamheidsfabriek.nl

Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie is het cultuurfonds voor architectuur, vormgeving en digitale cultuur. Met de ondersteuning van ontwerpers verdiept het fonds de professionele ontwerppraktijk en stimuleert vanuit een culturele invalshoek de maatschappelijke en economische meerwaarde van de ontwerpende disciplines.

In het programma Onderwijsomgeving brengt het Stimuleringsfonds ontwerpers samen met schoolbestuurders, docenten en leerlingen, met als doel het verbeteren van de kwaliteit van de leeromgeving en het verkennen van nieuwe onderwijsconcepten.

www.stimuleringsfonds.nl/onderwijs

stimuleringsfonds creatieve industrie

**architectuur
vormgeving
digitale cultuur**

p.o. box 29066
3001 gb rotterdam

groothandelsgebouw
ingang c, 5e etage
weena 723, rotterdam

+31 (0)10 436 16 00
info@stimuleringsfonds.nl
www.stimuleringsfonds.nl

facebook.com/Stimuleringsfonds
twitter.com/StimuleerFonds
linkedin.com/in/stimuleringsfonds